עין משפט
נר מצוה

ז א מיי׳ פ״ט מהל׳ נדרים הל״ג טוש״ע יו״ד סי׳ ריז סעי׳ ג:
[ב מיי׳ שם הל׳ ב טוש״ע שם:]
ח ג מיי׳ שם הל״ח טוש״ע שם סעי׳ יב:
ט ד ה ו מיי׳ שם טוש״ע שם סעי׳ יא:

מתני׳ [א]מן הכבוש אין אסור אלא מן הכבוש של ירק כבוש (א) שאני טועם אסור בכל הכבושים מן השלוק אינו אסור אלא מן השלוק של בשר שלוק שאני טועם אסור בכל השלוקים: גמ׳ א״ל רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי אמר דכביש מאי דשליק מאי דצלי מאי דמליח מאי היכין משמע תיבעי: מתני׳ מן הצלי אין אסור אלא מן הצלי של בשר דברי ר׳ יהודה צלי שאני טועם אסור בכל הצלויים [ב]מן המליח אין אסור אלא מן המליח של דג מליח שאני טועם אסור בכל המלוחים [א]דג [ג]דגים שאני טועם אסור בהן בין גדולים בין קטנים בין מלוחים בין תפלים בין חיים בין מבושלים ומותר בטרית טרופה ובציר (ב) הנודר מן הצחנה אסור בטרית טרופה ומותר בציר ובמוריים הנודר מטרית טרופה [ב]אסור בציר ובמוריים: גמ׳ תניא[ג] רבי שמעון בן אלעזר אומר דג שאני טועם אסור בגדולים ומותר בקטנים דגה שאני טועם אסור בקטנים ומותר בגדולים דג דגה שאני טועם אסור בין בגדולים בין בקטנים אמר ליה רב פפא לאביי ממאי דדג גדול הוא דכתיב [1]וימן י״י דג גדול לבלוע את יונה והכתיב [2]ויתפלל יונה אל י״י אלהיו ממעי הדגה הא לא קשיא דלמא פלטיה דג גדול ובלעיה דג קטן אלא [3]והדגה אשר ביאור מתה קטנים מתו גדולים לא מתו אלא דגה משמע גדולים ומשמע קטנים [ד]ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם: הנודר מן הצחנה כו׳: אמר ליה רבינא לרב אשי אמר הרי עלי ציחין מאי תיבעי: מתני׳ [ד]הנודר מן החלב מותר בקום ור׳ יוסי אוסר [ה]מן הקום מותר בחלב אבא שאול אומר [ו]הנודר מן הגבינה אסור בה בין מלוחה [ה]וטפלה הנודר מן הבשר
מותר

ר״ן

מתני׳ מן הכבוש אין אסור אלא מן הכבוש של ירק. משום דכיון דאמר הכבוש משמע הידוע וסתמא דירק הוא: כבוש שאני טועם אסור בכל הכבושין. דכיון שהזכירו בלא ה״א הידיעה כל כבוש במשמע. ודקתני שאני טועם לאו משום דאי לא אמר שאני טועם לא מיתסר בכל הכבושים דודאי כיון דאמר כבוש מיתסר בכולהו אלא לרבותא נקטיה דאפי׳ אמר שאני טועם אי אמר כבוש אין ואי לא לא. וכולה מתני׳ בכי האי גונא מפרשא ברישא מן הצלי דמשמע הידוע ובסיפא צלוי דמשמע כל צלוי ברישא המליח דמשמע הידוע ובסיפא מלוח דמשמע כל המלוחים. ואית דמפרשי דלא הוי הפרשה דמתני׳ בין הכבוש לכבוש אלא סיפא דקתני בכל הכבושין משום דקאמר שאני טועם הוא ובכי האי גוונא נמי באיך כולהו: ירושלמי[ז] הוון בעי מימר מלוח לעולם הא לשעה לא אמר ר׳ יודן מן מה דתנינן[ח] הרי עלי כבשר מליח וכיין נסך הדא אמרן מלוח לשעה מלוח הוא: גמ׳ דכבוש מאי דשלוק מאי וכו׳. לפי פירוש הראשון שפירשתי במשנתינו שעיקר החילוק הוא אם הזכירו בשם הידיעה אם לאו הכא הכי מיבעיא ליה כי אמר דכבוש דשלוק בדל״ת אי משמע הידוע או לא. ולפי פירוש אחרון שפירשנו דאיסורא דמתני׳ משום שאני טועם הוא הכא מספקא ליה אי אמר כבוש בלא שאני טועם היכי משמע. וסלקא בעיין בתיקו ולחומרא: מתני׳ דג דגים שאני טועם אסור בהן בין גדולים בין קטנים. משום דאמר תרי לישני דג דגים דדג משמע גדול משום דנמכר בפני עצמו ודגים משמע קטנים לפי שאין נמכרים אלא ביחד: ומותר בטרית טרופה ובציר ובמוריים. טרית טרופה דג גדול טרוף דק דק ומשום הכי שרי משום דדג דגים שלמים משמע ולא טרופים וכל שכן שמותר בציר של דגים שהוא שומן היוצא מהן וקרבי דגים מעורבים בו וכל שכן שמותר במוריים שהוא שמנו של דג בלבד וזו וא״צ לומר זו קתני: הנודר מן הצחנה אסור בטרית טרופה. צחנה דגים קטנים הרבה מלוחים ויש מהם טרופין אלא שרובן שלמים וקתני דכיון שיש מהן טרופין אסור בטרית טרופה. ומיהו בציר ומוריים מותר לפי שאין בהן חתיכות של דג אלא שמנו וקרביו: הנודר מן טרית טרופה מותר בציר ובמוריים. נ״ל דלא שייך למיתני הכא לא אסור בצחנה ולא מותר בה משום דמקצתה מותר ומקצתה אסור דכיון דבצחנה איכא שלמים וטרופים בשלמים שרי בטרופים אסור ומשום הכי לא תני הכא צחנה כלל. ומותר בציר ובמוריים איצטריכא ליה למיתני דס״ד אמינא כיון דנדר מטרית שהיא טרופה דק דק יאסר אף בציר ומוריים קמ״ל: גמ׳ דג שאני טועם אסור בגדולים. משום דדג גדול משמע שנמכר בפני עצמו. ובירושלמי [פ״ו ה״ג] מפרש דכל דג שהוא פחות מליטרא קטן מיקרי. ומיהו בכגון זה הכל לפי המקומות: דג דגה שאני טועם אסור בין בגדולים בין בקטנים. דלא תימא מהדר הוא דקא הדר ביה דמעיקרא דבעי מיסר נפשיה בגדולים אמר דג ובסוף הדר ביה ואמר דגה קמ״ל דלא אמר הכי אלא מכולהו אסר נפשיה: דילמא פלטיה דג גדול ובלעיה דג קטן. ואע״ג דההוא נמי דבלעיה בסוף גדול מליטרא היה נקרא קטן בערך הראשון: אלא והדגה אשר ביאור מתה קטנים מתו גדולים לא מתו. בתמיה. והא כיון שהיאור נהפך לדם ודאי מתו [להון] בין גדולים בין קטנים: אמר הרי עלי ציחין מאי. מי מיתסר בציר ובמוריים או לא דמשום הכי מיקרו דגים קטנים כבושין צחנה מפני שהציר היוצא מהן ריחו נודף מלשון ותעל צחנתו [יואל ב] ומיבעיא ליה אי אמר ציחין דמשמע רבויא אי משתמע ביה נמי ציר ומוריים או לא: מתני׳ הנודר מן החלב מותר בקום. קום היינו מים היוצאין מן החלב וקורין לו סיר״ו: ר׳ יוסי אוסר. בגמרא [נג:] מפרש טעמא: מן הקום מותר בחלב. לפום לישנא דמתני׳ משמע דר׳ יוסי נמי מודה בהא ומיהו [ט]בברייתא בגמרא פליג: הנודר מן הגבינה אסור בה בין מלוחה בין טפילה. דלא תימא מפני שרוב הגבינות מלוחות הן סתמא מלוחה משמע קא משמע לן:
מותר

רש״י

מתני׳ אינו אסור אלא בכבוש של ירק. דסתם כבוש ירק הוא אבל אמר כבוש שאני טועם הואיל ואמר כי האי לישנא אסור בכל הכבושין. וה״ה בכל הנך אם אמר בשלוק סתם אינו אסור כו׳ דסתם שלוק שלהן אינו אלא בשר ודעתיה לא הוי אלא בשר דדרכו להתבשל ולהשלק: גמ׳ אמר קונם דכביש עלי או דשליק עלי מאי. מי אמרינן דכביש דמי כמ״ד הכבוש או דילמא דמי כמאן דאמר כבוש שאני טועם ואסור בכל הכבושין: תיבעי. כלומר תיקו: מתני׳ דג דגים שאני טועם. דג משמע גדול דגים משמע קטנים וכיון דאמר שניהם אסור בהן בין גדולים בין קטנים: ומותר בטרית טרופה. דג ששמו טרית ומוכרין אותו בחתיכות שלא נדר אלא מדג הנמכר שלם: ובציר. שעושין מקרבי דגים וכל שכן במוריים שאין עושין אותו אלא משומן של דגים: אסור בציר ובמוריים. דהני בכלל טרופין נינהו: גמ׳ הלך אחר לשון בני אדם. שקורין דג לגדול ודגה לקטנים להכי כי אמר דג מותר בקטנים וכי אמר דגה אסור בקטנים וכי אמר דג דגה אסור בשניהם: אמר הרי עלי ציחין. מי אמר למדגים ממש קאמר ולא מדבר אחר או דילמא דמי כמאן דאמר מן הצחנה: מתני׳ [ו]מן הקום. משג״א היינו נסיובי דחלבא דקום אינו בכלל חלב: אוסר. (ג) דקא סבר יש בו נצחות חלב והוי בכלל חלב: מן הקום מותר בחלב. דברי הכל דחלב אינו בכלל קום:
מותר

תוספות

קונם מן הכבוש. שאמר קונם כבוש עלי אינו אסור אלא בכבוש של ירק דסתם כבוש משמע כבוש של ירק אבל לא כבוש שאני טועם כיון שאמר שאני טועם אסור בכל הכבושים: מן השלוק. סתמא הוי של ירק: דכבוש מאי. פירוש אם אמר קונם דכבוש עלי מאי כסתם כבוש דמי ואינו אסור אלא בכבוש ירק או דילמא כשאני טועם דמי ואסור בכל הכבושי׳: מן הצלי. סתמא הוי דבשר: מן המליח. סתם מליח הוי דג מליח: דג דגים שאני טועם. פירוש דג או דגים ורבי שמעון דאמר בגמרא דג גדולים משמע פליג אהא וי״א דג ודגים דאמר לתרוייהו: בטרית טרופה. מין דג גדול שחותכין וטורפין אותו ולא מיקרי לא דג ולא דגים אלא יש להם שם בפני עצמם: טרית. טונינ״א בלע״ז וי״מ שלכך מותר בטרית שלא נתכוון אלא בדגים שלמים: ומותר בציר. אע״פ שדגים מעורבין בו וא״צ לומר מוריים שאין בו אלא שומן דגים: הנודר מן הצחנה. דגים טרופים כדאמר בע״ז (דף מ.) ובסנהדרין (דף מט.) מוניני ולחנתא טעים ופרים להו וי״מ דגים קטנים ולפי שהטרית חתוכה בחתיכות קטנות הוי בכלל לחנה: ומותר בציר ובמוריים. דאין ניכר בהם ממשות הדגים ולא נתכוון אלא לממשות הדגים: הנודר בטרית טרופה אסור בציר ובמוריים. טרופה ואין טרופה גדולה מזה שאין בהם רק ליחלוחית הדג ושומנו: תניא ר׳ שמעון אומר דג שאני טועם אסור בדג גדול. דדג משמע דג גדול כדכתיב וימן ה׳ דג גדול: דג דגה. פירוש שאמר שניהן בין גדולין בין קטנים משמע מייתור הלשון: במעי הדגה וכו׳ בנדרים הלך אחר לשון בני אדם. וקורין לקטנים דגה: הרי עלי צחיחין. כיון דאמר לשון זה משמע לחנתא זו דוקא ומותר בטרית טרופה או דלמא כנודר מן הלחנה ואסור בטרית: ומותר בקום. מי חלב דהואיל ופסולת חלב הוא אינו בכלל חלב ורבי יוסי אוסר דפסולת חלב הוי בכלל חלב: קום. מי חלב שקורין מסג״א ורבי יוסי סבר דקום בכלל חלב וכן חלב בכלל קום וי״מ הנודר בקום מותר בחלב לדברי הכל: הנודר מן הגבינה אסור בין מלוחה בין תפילה. ואע״ג דלא אכלי אינשי אלא מלוחה: הנודר מן הבשר מותר ברוטב ובקיפה. אע״ג שיש בו טעם בשר ואע״ג דקיפה הוי בשר שנקפה בשולי הקדירה דלא קרי אינשי בשר אלא חתיכות בשר שהן בעין: בבשר מותר ברוטב. לכאורה משמע דמותר בשר להחליף ולמכור וכן בנודר מן הענבים ומן התאנים שאינו מתכוין לאסור עצמו בהנאת מין כשהוא מזכיר אבל כשאמר קונם בשר זה עלי אסור אפילו בהנאה וכי ההיא דקונם פירות הללו עלי דאסור בחילופיהן:

מסורת הש״ס

א) [לקמן נב:], ב) [במשנה שבמשניות איתא נ״א מותר וכן גירסת הר״ן בפירושו אבל גירסת רש״י והרא״ש אסור], ג) [תוספתא פ״ג ע״ש], ד) [לעיל ל: וש״נ], ה) [נ״ל בין תפלה והוא מלשון היאכל תפל מבלי מלח איוב ו פסוק ו׳ וכן בשבת קכח. בשר תפל דג תפל ובנדה סא: ובשאר דוכתי איתא תפל בתיו], ו) [נ״ל מותר בקום], ז) [פ״ו ה״ג], ח) [לעיל יח:], ט) [בברייתא שלפנינו לא נמצא ועיין בב״י סי׳ רי״ז ובתוס׳ י״ט], י) נ״ל כאילו אמר כבוש דמי או כאילו אמר שאני טועם. יעב״ץ,

תורה אור השלם

1. וַיְמַן יְיָ דָּג גָּדוֹל לִבְלֹעַ אֶת יוֹנָה וַיְהִי יוֹנָה בִּמְעֵי הַדָּג שְׁלֹשָׁה יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לֵילוֹת: יונה ב א
2. וַיִּתְפַּלֵּל יוֹנָה אֶל יְיָ אֱלֹהָיו מִמְּעֵי הַדָּגָה: יונה ב ב
3. וְהַדָּגָה אֲשֶׁר בַּיְאֹר מֵתָה וַיִּבְאַשׁ הַיְאֹר וְלֹא יָכְלוּ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מַיִם מִן הַיְאֹר וַיְהִי הַדָּם בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם: שמות ז כא

הגהות הב״ח

(א) במשנה שאיני טועם כנ״ל וכן בכל העמוד: (ב) שם בטרית טרופה ובציר ובמוריים הנודר: (ג) רש״י ד״ה אוסר דקסבר יש בו:

לעזי רש״י

משג״א [מישג״א]
מי-גבינה, נסיוב החלב.

מוסף רש״י

אסור בציר ובמורייס. דהני כדגים טרופין הוו (ראמ״ה בשמו).

פירוש הרא״ש

מתני׳ אינו אסור אלא מן הכבוש של ירק. דסתם כבוש הוא של ירק: כבוש שאני טועם כו׳. דכיון דאמר שאני טועם וכן שלוק צלי מלוח: גמ׳ דכביש מאי דשליק מאי. כאילו [י]כבוש דמי או כאילו נמי שאני טועם ולאידך פירושא מי הוי ככבוש או הכבוש: מתני׳ דג דגים שאני טועם. או דג או דגים ופליגא אדר׳ שמעון דאמר בגמרא דדג דוקא גדול משמע וי״מ כשאמר שניהם דג משמע גדול ודגים קטנים ול״נ דבדגים לחודיה סגי דמשמע כל מיני דגים: ומותר בטרית טרופה. דג גדול וחותכים אותו לחתיכות ויש לו שם בפני עצמו ואינו בכלל דג ולא בכלל דגים אי נמי לא היה דעתו כי אם על דגים הנמכרים שלמים: ובציר. אע״ג דקרבי דגים מעורבים בו: והצחנה. תערובת מיני דגים טרופים נקראים צחנה כדאיתא בע״ז (ד׳ מ.) ההיא ארבא דצחנתא ובסנהדרין (ד׳ מט.) אפי׳ לצחנתא טעים ופריס להו. וטרית הוי בכלל צחנה: ומותר בציר ובמוריים. כיון דאין עיקר ממשות הדג מעורב בהם: הנודר מטרית טרופה אסור בציר ומוריים. כיון שהזכיר טרופה מכל דבר שמעורב בו ממין הדג משמע: גמ׳ ובלעו דג קטן. כנגד הראשון היה קטן: ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם. ורגילין לקרות לקטנים דגה ולגדולים דג: ציחין מאי. מי הוי כצחנה ומותר בציר ומוריים או הוי כטרית טרופה ואסור בציר ובמוריים: מתני׳ מן החלב מותר בקום. היינו נסיובי דחלבא ונקרא קום לפי שעל ידי שמעמידין החלב הוא נפרד לצד אחר: רבי יוסי אוסר. קא סלקא דעתיה דפסולת כל דבר הוי בכלל שמו הראשון: בין מלוחה בין טפילה [צ״ל תפלה]. דלא תימא הגבינה המיוחדת שבגבינה משמע ואין דרך לאכלה בלא מלח: